

Zápis

z obhajoby disertační práce pana Mgr. Jiřího Koumara

konané dne 10.9. 2010

téma práce: „ Má doplaceno a žádnému nic nedluží. Aspekty transakce s poddanskou nemovitostí na mělnickém panství v 17. století“

přítomní: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc., prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc., PhDr.

Bronislav Chocholáč, Ph.D., prof. PhDr. Eduard Maur, CSc., doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., PhDr.

Jan Zdichynec, Ph.D.

Předsedkyně komise pí. prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc., zahájila obhajobu a představila přítomným kandidáta.

Školitel představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména: Předmětem jeho práce bylo poddanské obyvatelstvo (především osedlí hospodáři) na panství Mělník od 80. let 16. stol. do konce 17. století (časové vymezení dáno dochovaným souborem pozemkových knih). Po krátké charakteristice lokality z hlediska geografického (soutok říčních toků, velmi úrodná půda apod.) a historického (až do pol. 17. století zastavováno, značná nekompaktnost) upozornil z hlediska hospodářské struktury panství na význam vinařství a spíše menší velikost panství (nikdy ne víc než 450 osedlých). Cílem práce bylo cestou reprezentativních sond analyzovat okolnosti změn v držbě mělnických gruntů v průběhu vymezeného období. Jednotlivé okruhy jeho práce tvoří: nástin institucionálního rámce majetkových transakcí (zde narazil především na problematiku vesnické samosprávy), rozsah majetkového transferu na panství Mělník a jeho změny v čase (upozornil především na vliv třicetileté války, během které a po níž roste význam prodeje pustých gruntů), a také se snažil o vyrovnání se s dědickou praxí a uplatňovanými příbuzenskými aspekty. Při sledování finančních aspektů transakcí se mu nepodařilo přesně zjistit, co jednoznačně ovlivnilo výši cen, které byly ve srovnání s jinými panstvími velmi vysoké (jako jeden z důvodů uvádí vinařství). Upozornil především na dynamický vývoj cen v průběhu 18. stol., který kulminoval ve 20. letech, cena gruntů poté výrazně klesla. Přelomovost války pro

změnu v majetkovém transferu na tomto panství doložil také výjimečností prodeje nedopracovaného gruntu a trestáním nepravdělných splátek poddaných vrchností před ní a vzácností dopracovaného gruntu a pravidelných splátek po válce. Nakonec nastínil další možné směry bádání.

Poté oponenti – prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. a PhDr. Bronislav Chocholáč, PhD.– přednesli závěry svých posudků.

Kandidát Jiří Koumar odpovídá na posudky oponentů: Na poznámku prof. Maura o vhodnosti využití většího množství nejnovější zahraniční literatury a otázku, proč nedovedl práci až k fasím tereziánského katastru a nepracoval s farními matrikami, odpověděl, že si je toho vědom, ale snažil se především koncentrovat se na pozemkové knihy, a tak další prameny trochu podcenil, ale chtěl by to napravit v budoucnu.

Na otázku dr. Chocholáče ohledně dvouvrstevnatosti vesnické správy, přiznal, že ještě nedokáže kompletně odpovědět, jak přesně poddanská samospráva fungovala. Vyjmenoval několik oblastí, které měli na starost rychtáři vrchní (v čele obecních soudů, výběr kontribuce apod.) a vesničtí (přítomen u šacuňků apod.) a vyslovil domněnku, že mezi nimi zřejmě většinou i přes vyskytující se stížnosti vesnických rychtářů na vrchní u vrchnosti, vládl soulad. Uznal výtku prof. Maura, že podcenil množství dědičných rychtářů v Čechách. Převzal tento údaj z knihy A. Míky a až později zjistil, že tomu bylo zřejmě jinak.

Na otázku dr. Chocholáče, jaký je rozdíl mezi prodejem a skupováním gruntovních peněz, odpověděl, že za hlavní znak prodeje považuje (oproti skupování gruntovních peněz) prodej dědičného podílu jinému hospodáři. Uznal ale, že je to i pro něj do jisté míry technické dělení.

Přiznal, že se vědomě zdráhal zaujmout rozhodné stanovisko k otázce, zda se jednalo v případě transferu majetku mezi otcem a synem o dědičné převedení nebo prodej (poznámka prof. Maura), protože považuje za nutné se této otázce dále věnovat. Na základě finanční charakteristiky transakce (u většiny nenalezl rozdíl v ceně oproti předchozím transakcím) se zatím zdá, že se jednalo o prodej.

Souhlasil s názorem prof. Maura týkajícím se vlivu stavebního materiálu (kmen, dřevo) na cenu nemovitostí. Na postřeh prof. Maura, proč se nevěnoval více náboženským poměrům na panství, odpověděl, že to bylo dáno především povahou jeho pramenů. Nevyloučil možnost, že u určité skupiny pustých nemovitostí je možné, že majitelé odešli z náboženských důvodů.

Oponenti se vyjadřují k vystoupení kandidáta: Dr. Chocholáč shrnul, že dělení na prodej a skupování není opodstatněné, protože že se stále jedná jen o jednu majetkovou transakci lišící se jen úhlem pohledu toho, kdo prodává a kupuje.

Diskuse:

Prof. Jaroslav Čechura poznamenal, že poměrně často se setkává s tím, že důvodem útěku poddaných byly i sexuální delikty. Nesouhlasil s tím, že měl Mgr. Koumar zohlednit ještě jiné aspekty, než zohlednil.

Prof. Bobková podotkla, že práce s matrikami by vyžadovala specifický metodologický přístup, proto je pochopitelné, že se J. Koumar soustředil především na práci s pozemkovými knihami.

Dr. Alice Velková (host) poukázala na to, že J. Koumar stále zdůrazňuje přelomovost války což je ale v rozporu se současným trendem hledání kontinuity s předcházejícím obdobím. Doktorand odpověděl, že z hlediska cen nemovitostí (nejvyšší 1620-26) je přelom evidentní, a že bádání komplikuje fakt, že mělnické knihy přestaly být od poč. 30. let do r. 1648 vedeny. Po válce pak vzrostl prodej pustých gruntů. Situace je podle jeho výzkumu navíc rozdílná na „zalabské“ s většími a úrodnějšími grunty, kde hrály před Bílou horou větší roli převody po smrti mezi příbuznými, a na pravé straně Labe, kde příbuznost měla menší význam a prodej pustých gruntů zde byl četnější. K druhé otázce ohledně významu nejmladšího syna a jak se měnila jeho pozice před a po válce podotkl, že zatím nemá dost podkladů, ale na základě dosavadního využití pozemkových knih a poddanského soupisu se zdá, že grunty přebíral nejmladší syn. Je ale potřeba to podložit výzkumem matrik. Prof. Maur poznamenal, že to je nutné jen pro 17. století, v 18. je možné využít již tereziánský katastr. Dr. Chocholáč potvrdil, že i podle jeho bádání pro oblast Moravy přebírá grunt nejčastěji nejmladší syn.

vyhlášení výsledku tajného hlasování: ze **7členů** komise – bylo přítomno 6 členů komise – kandidát obdržel 6 kladných hlasů. Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsala: Mgr. Veronika Boháčová

Podpis předsedkyně komise: